Opinjoni tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew dwar "Il-ħtieġa li jiġu garantiti drittijiet reali ta' persuni b'diżabilità biex jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew"

(opinjoni addizzjonali fuq inizjattiva proprja)

(2021/C 56/04)

Relatur: **Krzysztof PATER**

Deċiżjoni tal-Assemblea Plenarja	20.2.2020
Bażi legali	Artikolu 32(2) tar-Regoli ta' Proċedura
	Opinjoni addizzjonali fuq inizjattiva proprja
Sezzjoni kompetenti	Xogħol, l-Affarijiet Soċjali u ċ-Ċittadinanza
Adottat fis-sezzjoni	11.11.2020
Adottata fil-plenarja	02.12.2020
Sessjoni plenarja Nru	556
Riżultat tal-votazzjoni (favur/kontra/astensjonijiet)	246/0/0

1. **Introduzzjoni**

1.1. Din l-Opinjoni hija sommarju tat-tieni fażi tal-ħidma tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew (KESE), li għandha l-għan li tiżgura li ċ-ċittadini kollha tal-Unjoni Ewropea (UE) b'diżabilità jkollhom dritt ġenwin li jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew (PE).

1.2. Fl-ewwel stadju, li ntemm f'Marzu 2019, il-KESE abbozza r-rapport ta' informazzjoni *Id-drittijiet reali ta' persuni b'diżabilità li jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew* [1]. Ir-rapport jiddeskrivi b'mod komprensiv l-ostakli legali u tekniċi li jipprevjenu li dawn id-drittijiet jitwettqu fl-Istati Membri kollha tal-UE. Din l-Opinjoni ssemmi biss xi whud mis-sejbiet u l-konklużjonijiet ta' dak ir-rapport; sabiex wieħed jifhem bis-sħiħ is-sitwazzjoni, wieħed ikollu jaqra r-rapport kollu.

2. **Konklużjonijiet u rakkomandazzjonijiet**

2.1. F'kull wieħed mis-27 pajjiż tal-UE, hemm regoli jew arranġamenti organizzattivi li jċaħħdu lil xi votanti b'diżabilità mill-possibiltà li jieħdu sehem fl-elezzjonijiet tal-PE.

2.2. Jekk ma jsir l-ebda tibdil legali kbir, flimkien mat-tixjiħ tal-popolazzjoni, se jkun hemm żieda kostanti fin-numru ta' persuni li ma jkollhomx dritt ġenwin li jivvutaw minħabba diżabilità – dan japplika kemm għal persuni li jgħixu d-dar kif ukoll għal dawk f'istituzzjonijiet tal-kura fit-tul. Dan in-nuqqas ta' possibbiltà li wieħed jivvota jaffettwa wkoll ħafna nies oħra, bħal dawk li jkunu qed jieħdu kura għal żmien qasir fl-isptarijiet, nies fil-proċess ta' trattament jew riabilitazzjoni fid-dar u nies li jkunu soġġetti għal iżolament jew kwarantina minħabba riskji epidemjoloġiċi.

2.3. Il-KESE jqis li dan mhuwiex aċċettabbli u jmur kontra l-valuri fundamentali tal-UE u d-dispożizzjonijiet tat-Trattat dwar l-Unjoni Ewropea (TUE). Dan imur ukoll kontra ħafna atti legali u politiċi internazzjonali, inkluża l-Konvenzjoni tan-NU dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Diżabilità, id-Dikjarazzjoni Universali tad-Drittijiet tal-Bniedem tan-NU, il-Patt Internazzjonali dwar id-Drittijiet Ċivili u Politiċi u r-rakkomandazzjonijiet tal-Kumitat tal-Ministri tal-Kunsill tal-Ewropa.

2.4. Il-KESE jappella lill-PE, lill-Kunsill Ewropew u lill-Istati Membri biex jemendaw b'mod urġenti l-Att Elettorali tal-1976 [2] billi jiċċaraw il-prinċipji tal-universalità, il-kapaċità diretta u s-segretezza tal-elezzjonijiet, li jippermettu li jiġu implimentati standards fl-UE kollha li jiggarantixxu drittijiet reali tal-vot għall-persuni b'diżabilità, skont l-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Diżabilità. L-istandards għandhom jinkludu tal-inqas l-affarijiet li ġejjin:

(1) https://www.eesc.europa.eu/mt/node/68473

(2) ĠU L 278, 8.10.1976, ĠU C 340, 10.11.1997, ĠU L 283, 21.10.2002.

— projbizzjoni li n-nies jiċċaħdu mid-dritt li jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-PE minħabba diżabilità jew status ta’ saħħa,

— obbligu li tingħata informazzjoni dwar ir-regoli tal-votazzjoni fil-forma adegwata għall-bżonnijiet li jirriżultaw mit-tip ta’ diżabilità,

— individwi li ma jistgħux jaċċessaw il-post tal-votazzjoni tagħhom minħabba d-diżabilità tagħhom jitħallew jivvutaw b’mod indipendenti barra mill-post tal-votazzjoni,

— l-implimentazzjoni ta’ soluzzjonijiet li jippermettu lil persuni b’diżabilitajiet li jeħtieġu appoġġ sinifikanti – bħal persuni torox-għomja, għomja, b’vista batuta jew li għandhom destrezza manwali limitata – li jivvutaw b’mod indipendenti, mingħajr ma jiddependu fuq l-assistenza minn persuni oħra,

— il-possibbiltà li jinbidel il-post tal-votazzjoni magħżul għal wieħed li huwa aktar adattat għall-ħtiġijiet tal-votanti b’diżabilità,

— id-dritt ta’ persuna li tagħżel liberament assistent personali biex jappoġġjaha ħalli teżerċita d-dritt tagħha li tivvota.

2.5. L-implimentazzjoni ta’ dawn ir-regoli xorta se tagħti lill-Istati Membri setgħat diskrezzjonali wiesgħa, iżda, madankollu, se tiggarantixxi li mill-2024 kull ċittadin tal-UE se jkollu d-dritt reali li jeleġġi r-rappreżentant tiegħu għall-PE, irrispettivament min-nazzjonalità jew mill-pajjiż ta’ residenza.

3. **Sitwazzjoni attwali**

3.1. L-ostakli li jiltaqgħu magħhom il-persuni b’diżabilità meta jeżerċitaw id-drittijiet tal-vot tagħhom.

3.1.1. Il-politiċi fl-Ewropa kollha huma konxji mill-fatt li ħafna persuni b’diżabilità ma jistgħux jeżerċitaw id-drittijiet tal-vot tagħhom għax għal ħafna snin, rappreżentanti ta’ organizzazzjonijiet li jittrattaw id-drittijiet ta’ persuni b’diżabilità u d-drittijiet tal-bniedem, kif ukoll persuni individwali b’diżabilità u l-familji tagħhom, kienu qed jitolbu dritt reali għall-vot, mingħajr limitazzjonijiet. Il-President tal-Parlament Ewropew Antonio Tajani, indika wkoll din il-problema fl-ittra li bagħat fl-2017 lill-Prim Ministri tal-Istati Membri kollha, fejn talabhom jieħdu l-miżuri kollha xierqa biex jiżguraw li l-persuni b’diżabilità jkunu jistgħu jeżerċitaw id-drittijiet tal-vot tagħhom matul l-elezzjonijiet tal-2019. Madankollu, ir-riżultat mistenni ma ntlaħaqx.

3.1.2. Fl-20 ta’ Marzu 2019, il-KESE bagħat ir-rapport ta’ informazzjoni tiegħu *Id-drittijiet reali tal-persuni b’diżabilità li jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew* lill-istituzzjonijiet tal-UE u lill-Istati Membri.

3.1.2.1. Ir-rapport jiddeskrivi b’mod komprensiv l-ostakli legali u tekniċi li jiltaqgħu magħhom il-persuni b’diżabilità fl-Istati Membri kollha tal-UE meta jeżerċitaw id-drittijiet tal-vot tagħhom. Huwa jippreżenta wkoll aktar minn 200 eżempju ta’ prattiki tajbin, jiġifieri soluzzjonijiet li jagħmluha aktar faċli għalihom li jieħdu sehem fl-elezzjonijiet.

3.1.2.2. Ir-rapport jipprovdi analiżi tad-drittijiet tal-persuni b’diżabilità li jipparteċipaw bis-sħiħ fil-ħajja politika, inkluż id-dritt għall-vot, li jirriżulta mill-aktar atti legali u politiċi internazzjonali importanti.

3.1.2.3. Ir-rapport jipprovdi wkoll deskrizzjoni dettaljata tar-regoli fis-seħħ fl-UE li jirregolaw kif jitmexxew l-elezzjonijiet tal-PE u kif dawn ir-regoli jistgħu jiġu emendati.

3.1.3. Il-limitazzjonijiet deskritti fir-rapport ġew ikkonfermati minn rapporti mill-midja Ewropea u mill-organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili mill-aħħar elezzjonijiet tal-PE bejn it-23 u s-26 ta’ Mejju 2019.

3.1.4. Matul ix-xahrejn bejn il-pubblikazzjoni tar-rapport f’Marzu u l-elezzjonijiet tal-PE f’Mejju, ġew deċiżi bidliet legali fil-Ġermanja ([3]) u fi Franza ([4]), li jippermettu lin-nies jivvutaw, li qabel kienu ġew imċaħħda minn dak id-dritt. Minkejja dan, il-liġijiet nazzjonali ta’ 14-il Stat Membru għadhom jeskludu total ta’ madwar 400 000 ċittadin tal-UE milli jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-PE fuq il-bażi ta’ diżabilitajiet intellettwali jew problemi ta’ saħħa mentali – normalment wara d-deċiżjoni li dawn jiddaħħlu taħt kustodja plenarja jew parzjali.

([3]) https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2019/04/qs20190415_2bvq002219en.html
([4]) https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000038261631&categorieLien=id

3.1.5. L-arranġamenti organizzattivi (limitazzjonijiet tekniċi) li jirriżultaw mir-regoli jew mill-prattiki fl-Istati Membri jwasslu biex miljuni ta' ċittadini tal-UE ma jkunux jistgħu jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-PE. Pereżempju:

— fi tmien Stati Membri, il-persuni li ma jistgħux jaslu fil-post tal-votazzjoni minħabba diżabilità jew mard, inklużi persuni f'istituzzjonijiet tal-kura ta' 24 siegħa, ma għandhom l-ebda mod ieħor biex jivvutaw;

— fi 18-il pajjiż, il-persuni għomja ma jistgħux jivvutaw b'mod indipendenti;

— fi 12-il pajjiż, il-votanti b'diżabilità ma jistgħux jagħżlu l-post tal-votazzjoni preferut tagħhom;

— f'disa' pajjiżi, il-votanti għandhom jiktbu n-numru ta' identifikazzjoni tal-kandidat, isimhom jew l-isem tal-partit li jkunu qed jappoġġjaw fuq il-karta tal-vot, li tikkostitwixxi ostaklu serju, u mhux biss għall-għomja;

— pajjiż wieħed biss tal-UE għandu regoli li jiddefinixxu t-tagħmir u t-tħaddim tal-postijiet tal-votazzjoni sabiex ikunu adattati għall-ħtiġijiet ta' persuni b'diżabilitajiet differenti (dawn japplikaw għal nofs il-postijiet fil-pajjiż).

3.1.6. F'kull wieħed mis-27 pajjiż tal-UE, hemm regoli jew arranġamenti organizzattivi li jċaħħdu lil xi votanti b'diżabilità milli jieħdu sehem fl-elezzjonijiet tal-PE. Madankollu, jekk jiġu implimentati l-aħjar prattiki mill-pajjiżi kollha, ikun hemm sistema ideali li permezz tagħha kull ċittadin tal-UE li jkollu diżabilità mhux biss ikollu l-possibbiltà sħiħa li jivvota, iżda jkun jista' jagħżel ukoll il-metodu ta' kif jivvota bl-aktar mod komdu għalih minn diversi għażliet.

3.1.7. Il-pandemija tal-COVID-19 wasslet lill-pajjiżi li organizzaw l-elezzjonijiet fl-2020 biex jimplimentaw soluzzjonijiet ġodda, ħafna drabi innovattivi, u b'hekk inħolqot il-possibbiltà ta' votazzjoni mingħajr ma wieħed ikollu għaliex imur fil-post tal-votazzjoni, b'hekk titwessa' l-firxa ta' soluzzjonijiet pożittivi applikati fl-Istati Membri li mhumiex utli biss għall-persuni b'diżabilità.

3.1.8. Fis-26 ta' Novembru 2020, il-Parlament Ewropew adotta Riżoluzzjoni dwar ir-rendikont tal-elezzjonijiet tal-PE ([5]), li fiha, filwaqt li rrefera għar-rapport ta' informazzjoni tal-KESE, irrimarka r-restrizzjonijiet serji li jiffaċċjaw il-persuni b'diżabilità meta jeżerċitaw id-dritt tagħhom li jivvutaw.

3.2. Determinanti demografiċi u tas-saħħa

3.2.1. Skont it-tbassir tal-Eurostat ([6]), il-proporzjon ta' nies li għandhom 65 sena jew aktar fil-popolazzjoni totali tal-UE se tiżdied minn 19,8 % fl-2018 għal 31,3 % fl-2100.

3.2.2. Skont il-Eurostat, "tifla mwielda fl-2015 tista' tistenna li tgħix medja ta' 63,3 sena fi stat ta' saħħa tajjeb, ħieles minn kull forma ta' diżabilità, filwaqt li tifel tat-twelid jista' jistenna li jgħix 62,6 sena mingħajr diżabilità" ([7]). Minħabba li l-medja tal-għomor ta' din il-tifla kienet ta' 83,3 sena u tat-tifel kienet ta' 77,9 sena – bħala medja, nisa li twieldu fl-2015 se jgħixu 20 sena li matulhom jesperjenzaw diżabilità filwaqt li l-irġiel li twieldu fl-istess sena – madwar 15-il sena.

3.2.3. Skont l-istimi tal-Eurostat ([8]), ir-rata ta' persuni b'diżabilità fil-grupp ta' età bejn il-15 u l-64 sena hija ta' bejn il-11 % u l-14 %, skont id-definizzjoni adottata. Jekk id-definizzjoni mogħtija fl-Artikolu 1 tal-Konvenzjoni tan-NU dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Diżabilità, irratifikata mill-UE u l-Istati Membri kollha, tintuża bħala referenza, ir-rata taqbeż il-15 %.

3.2.4. Għalhekk jista' jiġi stmat li kważi 20 % taċ-ċittadini adulti tal-UE, madwar 80 miljun persuna, attwalment jesperjenzaw xi forma ta' diżabilità li tagħmilha diffiċli li jiffunzjonaw fil-ħajja ta' kuljum, u din ir-rata se tiżdied b'medja ta' 1 % kull sitt snin.

([5]) P9_TA(2020)0327.
([6]) https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_structure_and_ageing#The_share_of_elderly_people_continues_to_increase
([7]) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=People_in_the_EU_-_statistics_on_an_ageing_society&oldid=458862
([8]) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/34409.pdf

3.2.5. Il-Konvenzjoni tan-Nazzjonijiet Uniti dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Diżabilità tapplika għal persuni "li għandhom indeboliment fiżiku, mentali, intellettwali jew sensorjali fit-tul." Madankollu, il-KESE jenfasizza li persuni oħra, li mhumiex formalment ikkunsidrati li għandhom diżabilità minħabba li l-indeboliment tagħhom huwa temporanju, ukoll jesperjenzaw l-istess limitazzjonijiet f'dak li għandu x'jaqsam mal-possibbiltà tal-votazzjoni.

3.2.5.1. Dan jinkludi, pereżempju, pazjenti fi sptar għal żmien qasir u persuni li jkunu qed jiġu trattati jew riabilitati fid-dar li, minħabba l-limitazzjonijiet temporanji kkawżati mill-istat attwali tas-saħħa tagħhom, ma jkunux jistgħu jivvutaw f'post tal-votazzjoni. Dan jista' japplika għal diversi mijiet ta' eluf ta' pazjenti fl-UE.

3.2.5.2. Dan jista' jkun importanti wkoll għal persuni li, minħabba riskju epidemjoloġiku, huma soġġetti għal restrizzjonijiet fuq il-moviment, inkluż l-iżolament f'istituzzjoni magħluqa jew li ma jkunux jistgħu joħorġu minn darhom. L-esperjenza mill-pandemija tal-COVID-19 turi li ħafna miljuni ta' ċittadini tal-UE jistgħu jiġu affettwati fl-istess ħin.

4. Il-qafas legali u politiku internazzjonali l-iktar importanti li japplika għad-drittijiet tal-vot tal-persuni b'diżabilità

4.1. L-Artikolu 21 tad-Dikjarazzjoni Universali tad-Drittijiet tal-Bniedem tan-NU, adottata fl-10 ta' Diċembru 1948, jiddikjara li "Kulħadd għandu d-dritt li jieħu sehem fil-gvern ta' pajjiżu, direttament jew permezz ta' rappreżentanti magħżula liberament".

4.2. Skont l-Artikolu 25 tal-Patt Internazzjonali dwar id-Drittijiet Ċivili u Politiċi, adottat mill-Assemblea Ġenerali tan-NU fis-16 ta' Diċembru 1966, "Kull ċittadin għandu jkollu d-dritt u l-opportunità, mingħajr l-ebda distinzjoni msemmija fl-Artikolu 2 tal-ICCPR u mingħajr restrizzjonijiet mhux raġonevoli li:[…] jivvota […]."

4.3. Il-Konvenzjoni dwar id-Drittijiet ta' Persuni b'Diżabilità tan-NU, li daħlet fis-seħħ fit-3 ta' Mejju 2008:

— teħtieġ li l-Istati Partijiet "jassiguraw li persuni b'diżabilità jistgħu jipparteċipaw b'mod effettiv u bis-sħiħ fil-politika u fil-ħajja pubblika fuq livell ugwali daqs l-oħrajn, […] inkluż id-dritt u l-opportunità […] li jivvutaw" u tistabilixxi numru ta' miżuri li jippermettu li dan iseħħ, filwaqt li teħtieġ li "l-proċeduri tal-votazzjoni, il-faċilitajiet u l-materjal [ikunu] adattati, aċċessibli u faċli biex jiġu mifhuma u użati" (Artikolu 29);

— tenfasizza li "persuni b'diżabilità għandhom id-dritt għar-rikonoxximent kullimkien bħala persuni quddiem il-liġi" u li "jgawdu l-kapaċità legali fuq bażi ugwali mal-oħrajn fl-aspetti kollha tal-ħajja" (Artikolu 12);

— teħtieġ li l-persuni b'diżabilità jkollhom aċċess għall-"bini, toroq, trasport u faċilitajiet oħra fuq ġewwa u fuq barra" [traduzzjoni mhux uffiċjali] li jintużaw b'mod komuni (Artikolu 9).

4.4. Il-Kumitat tan-Nazzjonijiet Uniti dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Diżabilità nnota fl-2015 *"li madwar l-Unjoni Ewropea, il-persuni b'diżabilità, speċjalment dawk imċaħħda mill-kapaċità legali tagħhom jew li jirrisjedu f'istituzzjonijiet, ma jistgħux jeżerċitaw id-dritt tagħhom li jivvutaw fl-elezzjonijiet u li l-parteċipazzjoni fl-elezzjonijiet mhijiex kompletament aċċessibbli"* u rrakkomanda li *"jittieħdu l-miżuri meħtieġa … biex il-persuni kollha b'kull tip ta' diżabilità jkunu jistgħu jgawdu d-dritt tagħhom li jivvutaw"* ([9]) [traduzzjoni mhux uffiċjali].

4.5. It-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea jistipula b'mod ċar, fl-Artikolu 20(2)(b), li "ċ-Ċittadini tal-Unjoni […] għandu jkollhom, fost l-oħrajn: […] id-dritt tal-vot […] fl-elezzjonijiet tal-Parlament Ewropew […] fl-Istat Membru fejn huma jirrisjedu, taħt l-istess kondizzjonijiet bħaċ-ċittadini ta' dak l-Istat."

4.6. Il-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea tikkonferma, fl-Artikolu 39, id-dritt taċ-ċittadini kollha tal-UE li jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-PE. Barra minn hekk, fl-Artikolu 21(1) il-Karta tisħaq li "Kull diskriminazzjoni bbażata fuq kwalunkwe raġuni bħal […] diżabilità […] għandha tiġi pprojbita." L-Artikolu 26 jiddikjara li "L-Unjoni tirrikonoxxi u tirrispetta d-drittijiet tal-persuni b'diżabilità li jibbenefikaw minn miżuri intiżi sabiex jiżguraw […] il-parteċipazzjoni tagħhom fil-ħajja tal-komunità" [traduzzjoni mhux uffiċjali].

([9]) Osservazzjonijiet konklużivi dwar ir-Rapport inizjali lill-Unjoni Ewropea

4.7. Ir-Rakkomandazzjoni tal-Kumitat tal-Ministri tal-Kunsill tal-Ewropa tas-16 ta' Novembru 2011 ([10]) tafferma mill-ġdid li l-persuni kollha b'diżabilità għandhom id-dritt li jipparteċipaw fil-ħajja politika u pubblika fuq bażi ugwali ma' oħrajn u "li polza tal-votazzjoni u faċilitajiet aċċessibbli għandhom ikunu disponibbli fil-ħin tal-votazzjoni."

5. **Azzjonijiet li għandhom jittieħdu**

5.1. Il-KESE jenfasizza li b'konformità mal-Artikolu 10(2) tat-Trattat dwar l-Unjoni Ewropea (verżjoni konsolidata) "fil-livell tal-Unjoni, iċ-ċittadini huma rappreżentati direttament fil-Parlament Ewropew." L-Artikolu 14(3) tat-Trattat jiddikjara li "Il-membri tal-Parlament Ewropew għandhom jiġu eletti b'vot dirett universali li hu liberu u sigriet." Dawn id-dispożizzjonijiet ma jipprovdu l-ebda bażi għal kwalunkwe divrenzjar fid-dritt tal-vot fl-elezzjonijiet tal-PE bejn persuni b'diżabilità skont iċ-ċittadinanza tagħhom jew il-pajjiż ta' residenza.

5.2. Bħalissa hemm ħafna eżempji fl-UE ta' divrenzjar mhux ġustifikata fid-drittijiet tal-persuni b'diżabilità u, għalhekk, diskriminazzjoni kontrihom. Pereżempju:

— persuna b'ċittadinanza ta' żewġ Stati Membri tal-UE tista', skont id-dokument tal-identità li tkun għażlet, jew tivvota b'mod kompletament indipendenti jew tkun imċaħħda mid-dritt tal-vot minħabba d-diżabilità intellettwali tagħha;

— persuna li tkun fis-sodda u li tkun teħtieġ kura 24 siegħa kuljum ma tistax tivvota minħabba li ma tkunx tista' tasal sal-post tal-votazzjoni u ma jkunx hemm possibbiltà oħra li tivvota fil-pajjiż ta' residenza. Madankollu, jekk l-istess persuna tgħix f'pajjiż ieħor tal-UE, tista' tivvota liberament bil-posta, permezz ta' kaxxa tal-vot mobbli jew permezz tal-Internet;

— persuna għamja fi Stat Membru wieħed tista' tivvota b'mod indipendenti għalkollox, mingħajr ebda appoġġ, iżda jekk tgħix f'pajjiż ieħor ikun impossibbli – tista' tivvota biss f'post tal-votazzjoni bl-għajnuna ta' persuna oħra;

— xi ħadd bil-marda ta' Parkinson ikun jista' jivvota b'mod indipendenti f'pajjiż fejn il-votazzjoni tkun ibbażata fuq sinjal grafiku sempliċi (eż. "X") jew l-għażla tal-kard rilevanti minn pakkett ta' kards li jkun irċieva, iżda f'pajjiż fejn ikun meħtieġ li jinkiteb numru, isem jew kunjom b'mod li jinqara fuq il-vot jiffaċċja ostaklu li ma jistax jingħeleb;

— xi ħadd bi kwistjonijiet serji ta' mobilità (eż. li jeħtieġ il-krozzi jew siġġu tar-roti) ikun jista' jagħżel post tal-votazzjoni xieraq f'xi pajjiżi, filwaqt li pajjiżi oħra ma jippermettux għażla ħielsa tal-postijiet tal-votazzjoni, li ta' spiss ma tħallix lil dawn in-nies jipparteċipaw fl-elezzjonijiet.

Il-KESE jqis li sitwazzjonijiet bħal dawn mhumiex aċċettabbli u jmorru kontra l-valuri bażiċi tal-UE u d-dispożizzjonijiet tat-TUE.

5.3. L-Istati Membri huma responsabbli biex jorganizzaw l-elezzjonijiet tal-PE u jistabbilixxu r-regoli tagħhom. Madankollu, is-setgħa diskrezzjonali tagħhom hija limitata mil-liġi tal-UE. L-Att Elettorali tal-1976, li huwa l-bażi legali għall-elezzjonijiet tal-PE, jistabbilixxi rekwiżiti li xi drabi huma differenti mir-regoli tal-Istati Membri għall-elezzjonijiet lokali jew nazzjonali ([11]). Il-KESE jemmen li l-emendar ta' dan l-Att billi l-Istati Membri jintalbu jimplimentaw standards li jiggarantixxu lill-persuni b'diżabilità dritt ġenwin għall-vot huwa mod adatt u rapidu biex jitneħħew il-prattiki eżistenti li jiddiskriminaw kontra dawn iċ-ċittadini tal-UE.

5.3.1. Il-KESE jemmen li l-prinċipju tal-vot universali stabbilit fl-Artikolu 1(3) ta' dan l-Att għandu jiġi ċċarat billi jiġi ddikjarat li l-ebda ċittadin tal-UE ma jista' jiġi mċaħħad mid-dritt tiegħu li jivvota fl-elezzjonijiet tal-PE minħabba kundizzjoni ta' diżabilità jew saħħa abbażi ta' regolamenti nazzjonali.

5.3.2. Il-KESE jqis li huwa essenzjali li jiġu ċċarati l-prinċipji tad-direzzjoni u s-segretezza tal-elezzjonijiet imsemmija fl-Artikolu 1(3) ta' dan l-Att billi jiġi ddikjarat li meta jiġu stabbiliti l-prinċipji dettaljati tal-votazzjoni, l-Istati Membri huma meħtieġa li:

— jippermettu lil persuni li, minħabba diżabilità, ma jkunux jistgħu jivvutaw f'post tal-votazzjoni biex jitfgħu l-voti tagħhom direttament u indipendentement,

— jipprovdu informazzjoni dwar regoli ta' votazzjoni f'forma adattata għall-ħtiġijiet li jirriżultaw minn kull tip ta' diżabilità,

([10]) Recommendation CM/Rec(2011)14 (Rakkomandazzjoni CM/Rec (2011)14 – mhux disponibbli bil-Malti)
([11]) Ahttps://www.eesc.europa.eu/mt/node/68473 — Parti 4.

— jiddeċiedu dwar it-tip ta' metodu ta' votazzjoni u jimplimentaw l-arranġamenti tekniċi meħtieġa għal persuni b'diżabilità li jeħtieġu appoġġ sinifikanti – bħal persuni torox-għomja, għomja, b'vista batuta jew li għandhom destrezza manwali limitata – biex ikunu jistgħu jivvutaw b'mod indipendenti mingħajr l-għajnuna ta' oħrajn,

— jiggarantixxu li l-persuni kollha li għandhom diżabilità jkollhom il-possibbiltà li jibdlu l-post tal-votazzjoni magħżul tagħhom jekk iqisu li post differenti jkun aktar adattat għad-diżabilità tagħhom,

— jiżguraw li l-votanti kollha b'diżabilità jkollhom id-dritt li jagħżlu liberament il-persuna li se tgħinhom jivvutaw (assistent personali).

5.4. Il-KESE jemmen li huwa possibbli li jittieħed vantaġġ mir-rikkezza ta' esperjenza pożittiva ta' ħafna pajjiżi biex jimplimentaw malajr is-soluzzjonijiet proposti, filwaqt li jitqiesu l-karatteristiċi speċifiċi u t-tradizzjonijiet elettorali ta' kull Stat Membru.

5.4.1. 17-il pajjiż tal-UE diġà għandhom fis-seħħ arranġamenti għall-kaxxa tal-vot mobbli għal ċerti gruppi ta' votanti. Fi tmien pajjiżi, in-nies jistgħu jivvutaw bil-posta. F'pajjiż wieħed huwa possibbli li wieħed jivvota onlajn. Xi pajjiżi tal-UE jorganizzaw postijiet tal-votazzjoni magħluqa f'faċilitajiet ta' kura ta' 24 siegħa. Dawn is-soluzzjonijiet jippermettu lin-nies li ma jkunux jistgħu jaslu fil-post tal-votazzjoni deżinjat tagħhom biex jivvutaw.

5.4.2. Disa' Stati Membri implimentaw soluzzjonijiet biex il-persuni għomja jivvutaw b'mod indipendenti. Dan jieħu l-forma ta' kisjiet speċjali għall-polza tal-votazzjoni li fuqhom jitqiegħed simbolu grafiku sempliċi meta ssir il-votazzjoni, jew jinvolvi t-tħejjija ta' pakketti għall-karti tal-votazzjoni miktubin bil-Braille sabiex il-votant ikun jista' jsib il-karta t-tajba faċilment biex ipoġġiha fil-kaxxa tal-vot. Il-kisi speċjali huwa wkoll ta' għajnuna kbira għal nies neqsin mid-dawl kif ukoll għal dawk b'nuqqas ta' destrezza manwali. Pajjiżi li bħalissa jeħtieġu li l-votanti jinkludu n-numru konsekuttiv jew il-kunjom ta' kandidat fuq il-karta tal-vot jistgħu jibbenefikaw minn dan l-għarfien espert jekk jiddeċiedu li jbiddlu s-sistema għal waħda aktar konvenjenti.

5.4.3. 15-il pajjiż jipprovdu lill-votanti bil-possibbiltà li jibdlu l-postijiet tal-votazzjoni, tal-inqas meta dan ikun iġġustifikat minn diżabilità. F'10 pajjiżi huwa possibbli tal-inqas għal ċerti gruppi ta' persuni li jivvutaw minn qabel, ħafna drabi f'faċilitajiet li jkunu adattati għall-ħtiġijiet ta' persuni b'tipi differenti ta' diżabilitajiet. Minħabba li l-ebda pajjiż tal-UE ma għandu l-postijiet tal-votazzjoni tiegħu kollha adattati għal persuni b'kull tip ta' diżabilità, l-għoti tad-dritt lill-votanti li jagħżlu liberament il-post xieraq huwa l-unika soluzzjoni xierqa.

5.4.4. F'ħafna pajjiżi, kwalunkwe persuna magħżula mill-votanti b'diżabilità tista' twettaq il-funzjoni ta' assistent matul l-elezzjonijiet. Madankollu, grupp kbir ta' pajjiżi jillimita d-dritt li assistent jintgħażel liberament. Dan jista' jitqies ġustifikabbli biss f'sitwazzjoni fejn tintgħażel persuna li tkun qed twettaq dmirijiet oħra fl-istess ħin (pereżempju, membru tal-kummissjoni elettorali jew osservatur). F'każijiet oħra, ir-restrizzjonijiet mhumiex iġġustifikati u l-proċedura għall-għażla ta' assistent, użata f'xi pajjiżi, hija detrimentali għad-dinjità tal-votanti b'diżabilità.

5.5. L-implimentazzjoni ta' dawn il-prinċipji bl-ebda mod ma tillimita s-setgħa diskrezzjonali tal-Istati Membri, u tiggarantixxi li kull ċittadin tal-UE li għandu diżabilità jkollu dritt reali li jeleġġi r-rappreżentant tiegħu fil-PE irrispettivament min-nazzjonalità jew mill-pajjiż ta' residenza. Il-KESE jemmen li huwa essenzjali li jiġu adottati dawn il-prinċipji sabiex l-elezzjonijiet li jmiss tal-PE jkunu jistgħu jitqiesu verament universali.

5.5.1. L-Artikolu 223(1) tat-TFUE jipprevedi li "Il-Parlament Ewropew għandu jħejji proposta bil-ħsieb li jiġu stabbiliti d-dispożizzjonijiet meħtieġa sabiex il-membri tiegħu jiġu eletti b'vot dirett universali skont il-poċedura uniformi fl-Istati Membri kollha jew skont il-prinċipji komuni għall-Istati Membri kollha. Il-Kunsill, li jaġixxi b'mod unanimu skont il-proċedura leġislattiva speċjali u wara l-approvazzjoni tal-Parlament Ewropew, li għandha tingħata b'maġġoranza tal-membri komponenti tiegħu għandu jistabbilixxi d-dispożizzjonijiet meħtieġa. Dawn id-dispożizzjonijiet għandhom jidħlu fis-seħħ wara l-approvazzjoni tagħhom mill-Istati Membri, skont il-ħtiġijiet kostituzzjonali rispettivi tagħhom."

5.5.2. Fid-dawl ta' dan u bil-għan li jiġi żgurat li ċ-ċittadini kollha tal-UE li għandhom diżabilità jkollhom id-dritt li jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-PE fl-2024, il-KESE jappella li:

— Il-Parlament Ewropew għandu jfassal b'urġenza abbozz ta' emenda għall-Att Elettorali tal-1976,

— Il-Kunsill Ewropew għandu jistabbilixxi regoli riveduti skont l-objettivi stabbiliti f'din l-Opinjoni,

— L-Istati Membri għandhom japprovaw ir-regoli stabbiliti mill-Kunsill mingħajr dewmien żejjed.

5.5.2.1. Il-KESE huwa konxju li ħafna proposti, spiss kontroversjali, biex jiġu emendati r-regoli li jirregolaw l-elezzjonijiet tal-PE ġew diskussi f'dawn l-aħħar snin. Madankollu, jemmen li l-proposti dwar id-drittijiet tal-vot tal-persuni b'diżabilità għandhom jiġu esklużi minn dan id-dibattitu ġenerali u għandhom jitressqu bħala proġett separat, peress li dan l-approċċ biss joffri l-prospett li jintlaħaq kunsens wiesa' u li l-bidliet proposti jiġu implimentati malajr. L-introduzzjoni ta' standards għall-eżerċizzju tad-drittijiet tal-vot minn persuni b'diżabilità tista' tipprovdi wkoll bażi tajba għal inizjattivi futuri simili dwar kwistjonijiet oħra mqajma mill-Parlament Ewropew fir-riżoluzzjoni tiegħu tas-26 ta' Novembru 2020 ([12]).

Brussell, it-2 ta' Diċembru 2020.

Christa SCHWENG
Il-President
tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew

([12]) Punt 23 tar-Riżoluzzjoni tal-Parlament Ewropew tas-26 November 2020 dwar ir-rendikont tal-elezzjonijiet Ewropej (2020/2088 (INI)); P9_TA(2020)0327.